Václav Klaus v Baku o budoucnosti vztahů Ruska a Západu*

Téma budoucnosti vztahů Ruska a Západu, jak byl nazván dnešní odpolední panel, považuji za zcela zásadní. S výjimkou problémů na Blízkém Východě, které jsou tak zřetelně demonstrovány náhlým zjevením se Islámského státu (se všemi krutostmi, které páchá), je zhoršující se vztah Východu a Západu, nebo možná přesněji vztahu USA a západní Evropy a Ruska, to nejnebezpečnější, s čím jsme – zejména my ve střední a východní Evropě – konfrontováni.

Z mnoha důvodů jsme tím znepokojeni. Abychom to mohli správně interpretovat, musíme začít zdůrazněním nesporného faktu, že vztahy mezi Ruskem a Západem nesmí být redukovány na současnou ukrajinskou krizi. Je třeba je vidět v delší perspektivě. Neměli bychom ji ztrácet tím, že věnujeme nadměrnou pozornost každodenním politickým novinkám a zavádějícím nadpisům v médiích.

Racionální pohled vyžaduje zbavit se předsudků z éry studené války a akceptovat realitu naší části světa, tak jak se vyvinula po roce 1989. Měli bychom přestat vést staré, už dlouho neexistující bitvy. Jsem velmi frustrován z toho, že mnoho – jinak inteligentních a přemýšlivých – lidí se této chyby opakovaně dopouští.

Dnešní zcela umělý a nikoli autenticky vzniklý konflikt mezi Západem a Ruskem už dávno není konfrontací dvou principiálně odlišných politických a sociálně ekonomických systémů, tak jak tomu bylo v éře Sovětského svazu. To neznamená, že nejsou i nadále nemalé rozdíly v efektivnosti ruské a západoevropské či americké ekonomiky, ale z hlediska ekonomického systému je Rusko dnes částí Západu. Jeho ekonomický systém je samozřejmě velmi vzdálen od učebnicového modelu tržní ekonomiky, ale to platí pro Evropu také. A nejen to. I když mnozí z nás máme velmi odlišný názor na to, jak by měl vypadat funkční, spravedlivý a demokratický politický systém, a určitě za něj nepovažujeme dnešní Rusko, i politicky není Rusko Čínou, Saudskou Arábií nebo Pákistánem.

Rusko je tradiční evropskou velmocí. Po staletí bylo součástí evropské historie. Měli bychom být rádi, že je jeho 70 let trvající komunistická tragédie věcí minulosti. Bylo by fatální chybou právě teď vyřazovat Rusko z Evropy. Rusko si zaslouží mít možnost vytvářet svou novou historii, nalézat si svou vlastní cestu a být aktivním hráčem na mezinárodní scéně.

Pád komunismu a Sovětského svazu proběhl snadněji, než jsme všichni očekávali, ale problémy, potlačené a částečně skryté díky nesvobodě sovětské éry, zůstávají do dnešních dnů. Vytvářejí nová napětí, nová nepřátelství, nové pocity nedůvěry, nové krize. Problémy v Náhorním Karabachu, v Moldavsku a zejména nyní na Ukrajině jsou toho názorným důkazem.

Nejsou důsledkem konfliktu Západu s Ruskem a nemohou být vyřešeny narůstajícím nepřátelstvím mezi Západem a Ruskem. Tragická situace na Ukrajině je primárně ukrajinským problémem, nikoli problémem ukrajinsko-ruským, a už vůbec ne problémem Západu a Ruska. Má své domácí zdroje. Je důsledkem evidentního nezdaru této země provést úspěšnou transformaci od komunismu k systému svobody, pluralistické parlamentní demokracie a tržní ekonomiky, od pasivní role v sovětském impériu k vlastní státnosti a suverenitě.

Ukrajina v tomto smyslu neuspěla více než kterákoli jiná středo- či východoevropská země. Částečně díky tomu, že vznikla uměle, jako důsledek rozpadu Sovětského svazu, byla a

* Global Forum Baku, Baku, 28. dubna 2015, překlad z angličtiny.

je hluboce rozdělena. A i před listopadem 2013, tedy před Majdanem, měla velmi slabou vnitřní koherenci.

Na druhé straně platí i to, že se ukrajinská krize postupně stala problémem, který je zásadně ovlivňován, ne-li přímo řízen z vnějšku. Ukrajinci se dostali do pasti, v níž jsou pouze nástrojem a v mnoha ohledech jen pasivním objektem.

Vždy jsem měl nepříjemný pocit, když jsem viděl, že je Ukrajina tlačena k tomu, aby udělala předčasné rozhodnutí, zda patří k Západu nebo k Východu. Věděl jsem, že je to téměř jistá cesta, jak ji zničit. V únoru 2014 jsem to napsal zcela jasně: „Dát Ukrajině volbu rozhodnout se mezi Východem a Západem znamená ji zničit. …Povede to zemi do neřešitelného konfliktu, který nemůže nemít tragické zakončení.“ To je bohužel přesně to, co se děje před našima očima.

K mému velkému zklamání, dominantní politické síly na Ukrajině se i nadále spoléhají na nějakou budoucí zahraniční intervenci a nehledají domácí politické řešení. Dosud nepřišli s žádným kompromisním návrhem, který by mohli nabídnout lidem východní části své země, aby tím získali jejich důvěru. Spoléhají na represi a na nerealistická očekávání západní ekonomické a vojenské pomoci. Ta nepřijde.

Měli bychom si přiznat i to, že významná část dnešního problému Západu a Východu má vazbu na situaci na Západě, že souvisí se stavem Západu, s jeho narůstající ztrátou identity, s jeho kulturním a civilizačním rozpadem, s jeho ekonomickou stagnací. Západ a zejména Evropa by měli přijmout nepříjemnou pravdu, že je dnešní éra mezinárodních vztahů významně ovlivněna narůstající slabostí Evropy. Měli by přijmout i to, že je celý kontinent stále více ohrožován neefektivní a svobodu a demokracii oslabující formou evropské integrace a politickým, ekonomickým a sociálním modelem, který se za ní skrývá. Bez toho žádný krok vpřed není možný.

Václav Klaus, Global Forum Baku, Baku, 28. dubna 2015

překlad z angličtiny